

Tak zwana ustawa Kamilka wprowadza długo wyczekiwane standardy ochrony małoletnich przed przemocą, które mają obowiązywać we wszystkich placówkach zajmujących się dziećmi. Bez wątplenia najbliższe miesiące i lata będą sprawdzianem tego, jak prawo działa w praktyce. Te przepisy są po to, by wszyscy wiedzieli, kiedy trzeba reagować i jak należy zareagować, gdy widzimy czy podejrzewamy, że dziecku dzieje się krzywda.

USTAWA KAMILKA – WYBRANE ZAGADNIENIA

Katarzyna Syroka-Marczewska
Prawnik

Wprowadzenie

15 lutego 2024 roku weszła w życie nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, czyli tzw. ustawa Kamilka¹. Przepisy dotyczące standardów ochrony małoletnich znajdują się w art. 22b i 22c ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym i ochronie małoletnich². Obowiązek wprowadzenia ww. standardów miał zostać zrealizowany w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy Kamilka, czyli do 15 sierpnia 2024 roku. Baza, jaką są standardy ochrony dzieci, powinna być jednak wspólna i zawierać:

- zasady określające bezpieczne relacje z dzieckiem z wyszczególnieniem zachowań niedozwolonych;
- procedury podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka;
- procedurę i wyznaczoną osobę odpowiedzialną za złożenie zawiadomienia o podejrzeniu przestępstwa wobec dziecka³.

Ustawa Kamilka została wprowadzona w odpowiedzi na tragiczną śmierć 8-letniego chłopca z Częstochowy, który zmarł na skutek brutalnego znęcania się przez ojczyma⁴. Nowelizacja zmienia m.in. przepisy dotyczące wysłuchania dziecka przez sąd, które będzie mogło nastąpić raz w toku postępowania, chyba że dobro dziecka wymaga ponownego przeprowadzenia tej czynności lub taką potrzebę zgłasza samo dziecko. Ustawa reguluje także, że dziecko przed sądem ma swojego reprezentanta⁵. Nowe przepisy wprowadzają także obowiązek dla sędziów, którzy orzekają w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, by brali udział w specjalistycznych szkoleniach i uczyli się lepiej dbać o dobro dziecka w sytuacji sporu między rodzicami albo opiekunami oraz wiedzieli, jak

rozpoznać, czy dziecko doświadcza przemocy. Zdaniem Rzeczniczki Praw Dziecka sama wiedza prawnicza jest niewystarczająca do tego, by takie sprawy prowadzić i potrzebne są także kompetencje z zakresu psychologii, psychiatrii czy pedagogiki⁶.

Ponadto zmiany zakładają wdrożenie procedury tzw. Serious Case Review. Chodzi o obowiązek analizy najpoważniejszych przypadków przemocy wobec najmłodszych.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest omówienie najważniejszych zmian w przepisach prawa, które wynikają z wejścia w życie ustawy Kamilka.

Reprezentant dziecka

Jednym z celów ustawy Kamilka było wzmocnienie ochrony dzieci, które są reprezentowane przez kuratora ustanawianego na podstawie przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. W związku z powyższym ustawodawca zdecydował się na pewne modyfikacje obowiązujących rozwiązań. Zdaniem ustawodawcy niezbędne jest dokonanie zmiany nazwy instytucji z „kuratora reprezentującego dziecko” na „reprezentanta dziecka”. Posługiwanie się dotychczasowym określeniem rodziło poważne trudności w praktyce stosowania prawa. Instytucja, o której mowa w art. 99 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, bardzo często była mylona z kuratorami sądowymi, co mogło wywoływać u obywateli niezrozumienie w zakresie tego, jaka jest rola, zadania i cele kuratora reprezentującego dziecko. Warto wyjaśnić, że instytucja ta polega na reprezentowaniu dzieci, a nie sprawowaniu nad nimi kurateli czy też kontroli, a nowa nazwa, tj. „reprezentant dziecka”, bardziej koresponduje z ideą tej instytucji.

W konsekwencji art. 99 k.r.o. – 99³ k.r.o. dokonano zmian prawnych polegających m.in. na wprowadzeniu określenia „reprezentant dziecka”⁷.

Zgodnie z treścią art. 99 § 1 i 2 k.r.o. dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia reprezentanta dziecka. Reprezentant dziecka jest umocowany do dokonywania wszelkich czynności łączących się ze sprawą, również w zakresie zaskarżenia i wykonania orzeczenia. Przepis art. 99¹ k.r.o. mówi, że reprezentantem dziecka może być ustanowiony adwokat lub radca prawny, który wykazuje szczególną znajomość spraw dotyczących dziecka, tego samego rodzaju lub rodzajowo odpowiadających sprawie, w której wymagana jest reprezentacja dziecka, lub ukończył szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub potrzeb dziecka. W przepisie art. 99¹ § 2 k.r.o. wskazano, iż w przypadku, gdy stopień skomplikowania sprawy tego nie wymaga, w szczególności, w sytuacji w której sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności, reprezentantem dziecka może zostać ustanowiona również inna osoba posiadająca wyższe wykształcenie prawnicze i wykazująca znajomość potrzeb dziecka. Jeżeli szczególne okoliczności za tym przemawiają, reprezentantem dziecka może zostać ustanowiona także osoba nieposiadająca wyższego wykształcenia prawniczego. Przepisu tego nie stosuje się jednak do reprezentanta dziecka w postępowaniu karnym, co związane jest z faktem, iż z uwagi na specyfikę tego postępowania, zasadnym jest, aby reprezentantem dziecka była osoba będąca adwokatem lub radcą prawnym. Wydaje się, że osoby te, z racji wykonywanego zawodu, posiadają właściwe kompetencje.

Reprezentant dziecka w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym udziela na piśmie lub przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej rodzicowi dziecka, który nie uczestniczy w postępowaniu, na jego wniosek, informacji niezbędnych do prawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej dotyczących przebiegu tego postępowania i podjętych w jego toku czynności, jeżeli nie stoi to na przeszkodzie dobru dziecka. Reprezentant dziecka uzyskuje od tego rodzica informacje o dziecku, jego stanie zdrowia, sytuacji rodzinnej i środowisku, w zakresie niezbędnym do prawidłowej reprezentacji dziecka. Reprezentant dziecka może także zwrócić się o wyżej wymienione informacje o dziecku do organów, instytucji, stowarzyszeń, organizacji społecznych lub innych podmiotów, do których należy dziecko,

które świadczą dziecku pomoc lub posiadają informacje o dziecku. Organy, instytucje, stowarzyszenia, organizacje społeczne lub inne podmioty są obowiązane do udzielenia tych informacji na wniosek reprezentanta dziecka. Jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwalają, reprezentant dziecka nawiązuje z dzieckiem kontakt i informuje je w sposób zrozumiały i dostosowany do stopnia jego rozwoju o podejmowanych czynnościach, przebiegu postępowania i sposobie jego zakończenia oraz konsekwencjach podjętych działań dla jego sytuacji prawnej (art. 99² § 1-3 k.r.o.).

Warto w tym kontekście podkreślić, że przepis art. 99² § 4 k.r.o. nakłada na reprezentanta dziecka obowiązek zachowania w tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na wykonywane czynności, z wyjątkiem wiarygodnych informacji o przestępstwach popełnionych na szkodę dziecka oraz zagrożeniu dobra dziecka. W przypadku gdy reprezentantem dziecka został ustanowiony adwokat lub radca prawny, tajemnica ta stanowi tajemnicę zawodową w rozumieniu ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze⁸ lub ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych⁹. Osoba, wykonując rolę reprezentanta dziecka, dowiadyuje się wielu informacji na temat osoby najmłodszej, jej stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej i środowisku. Reprezentant dziecka może dowiedzieć się np. o tym, że dziecko w środowisku rodzinnym jest zaniedbywane, a ta okoliczność nie będzie stanowić przestępstwa, ale będzie zagrażać dobru osoby najmłodszej. W związku z tym ustawodawca dodał przesłankę „zagrożenia dobra dziecka” jako dodatkową okoliczność zwalniającą reprezentanta dziecka z tajemnicy wykonywanej funkcji, umożliwiając mu poinformowanie odpowiednich służb o sytuacji dziecka.

Jak już zostało wskazane, w sytuacjach określonych w art. 98 § 2 k.r.o., dziecko pozostające pod władzą rodzicielską swoich rodziców, nie może być przez nich reprezentowane, a rolę tę wykonuje osoba trzecia – reprezentant dziecka. Rodzice zostają pozbawieni bardzo ważnego elementu władzy rodzicielskiej w postaci działania w imieniu i na rzecz swojego dziecka. Tym samym konieczne stało się takie ukształtowanie instytucji reprezentanta dziecka, aby gwarantowała ona jak najwyższy poziom ochrony interesów osoby najmłodszej, a służby państwa w postaci sądu opiekuńczego posiadały aktualną wiedzę o sposobie realizowania zadań reprezentanta dziecka. W konsekwencji, stosownie do treści art. 99^{2a} k.r.o., nad działalnością reprezentanta dziecka czuwa sąd opiekuńczy,

zaznajamiając się na bieżąco z jego działalnością. Z kolei na reprezentancie dziecka ciąży obowiązek składania sądowi opiekuńczemu w wyznaczonych terminach (nie rzadziej niż co cztery miesiące), informacji dotyczących jego działalności, w szczególności o dokonywanych wszelkich czynnościach łączących się ze sprawą oraz obowiązkach określonych w art. 99² k.r.o.

Reprezentantowi dziecka przysługuje wynagrodzenie. Przepis art. 99³ k.r.o. stanowi, że o wynagrodzeniu reprezentanta dziecka i zwrocie poniesionych przez niego wydatków orzeka sąd lub organ państwowy, przed którym dziecko jest reprezentowane, stosując przepisy właściwe dla danego postępowania. Wysokość wynagrodzenia reprezentanta dziecka niebędącego adwokatem lub radcą prawnym i zwrot poniesionych przez niego wydatków w postępowaniu innym niż cywilne ustala się na podstawie przepisów określających wysokość wynagrodzenia i zwrot wydatków kuratora ustanowionego dla strony w sprawie cywilnej. Do ustalenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków reprezentanta dziecka będącego adwokatem lub radcą prawnym stosuje się odpowiednio przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 29 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze lub art. 22³ ust. 2 ustawy o radcach prawnych. Osoby te, z racji wykonywanego zawodu, wydaje się, że powinny posiadać szczególne kompetencje. Dodatkowo, aby reprezentować dziecko powinny one wykazywać się szczególną znajomością spraw dotyczących dziecka, tego samego rodzaju lub rodzajowo odpowiadających sprawie, w której wymagana jest reprezentacja dziecka lub powinny ukończyć szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub potrzeb dziecka. Tym samym w ocenie ustawodawcy niezbędne jest odróżnienie sytuacji adwokatów i radców prawnych od innych osób w pełnieniu przez nich roli reprezentanta dziecka¹⁰.

Kodeks postępowania karnego

Konsekwencją wejścia w życie ustawy Kamilka są zmiany w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego¹¹ (dalej: k.p.k.). Zgodnie z treścią art. 51 § 2 k.p.k., jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje. Stosownie jednak do treści art. 51 § 2a k.p.k. sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni

od dnia zaistnienia okoliczności, o których mowa w art. 98 § 2 k.r.o., występuje do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wyznaczenie reprezentanta dziecka, o którym mowa w art. 99 § 1 k.r.o. Ma to służyć zapewnieniu, aby osoby małoletnie miały zagwarantowane prawo do rzetelnej reprezentacji w toku całego postępowania karnego.

W celu wzmocnienia ochrony małoletniego znowelizowano również przepis art. 21 § 1 k.p.k. poprzez dodanie punktu 4 w § 1. Zgodnie z treścią tego przepisu o wszczęciu i ukończeniu postępowania toczącego się z urzędu przeciw rodzicowi albo opiekunowi prawnemu lub faktycznemu o przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego należy bezzwłocznie zawiadomić sąd rodzinny właściwy dla miejsca zamieszkania małoletniego.

Obowiązek zawiadomienia o ukończeniu postępowania spoczywa na organie, który wydał orzeczenie kończące postępowanie¹². Obowiązek ten dotyczy zatem prokuratora, który wydał bądź zatwierdził postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego, które nie zostało zaskarżone, bądź w razie zaskarżenia, zostało utrzymane w mocy, jak i sądu, który wydał prawomocny wyrok. Przepis art. 21 § 2 k.p.k. wyraźnie zaś stanowi, że prokurator zawiadamia o wszczęciu postępowania przeciwko osobom, o których mowa w art. 21 § 1 k.p.k.

Ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich¹³

W ocenie ustawodawcy ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (dalej: ustawa) stanowi niezwykle istotny element systemu ochrony małoletnich, dlatego jej zakres przedmiotowy powinien być szerszy i obejmować ochronę również przed innymi przestępstwami, nie tylko tymi z rozdziału XXV Kodeksu karnego. Kierując się tym przekonaniem, dokonano zmiany polegającej na uznaniu, że ustawa o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich określa zarówno środki szczególne przeciwdziałające zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, jak i szczególne środki ochrony małoletnich. Jak czytamy w uzasadnieniu, wprowadzenie katalogu tych szczególnych środków ochrony ma pozwolić na kompleksową ochronę małoletnich, a co za tym idzie wzmocnienie systemu przeciwdziałania przestępczości na ich szkodę¹⁴. Przede wszystkim ustawodawca zdecydował się na zmianę ogólnego określenia przedmiotu ustawy

poprzez rozszerzenie jej tytułu i wskazanie, iż regulacje w niej zawarte mają przeciwdziałać zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich. Ustawa określa szczególne środki ochrony przeciwdziałające zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i szczególne środki ochrony małoletnich.

Szczególnymi środkami ochrony przeciwdziałającymi zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, są:

1. Rejestr Sprawców Przepędstw na Tle Seksualnym;
2. obowiązki pracodawców i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi oraz pracowników i innych osób dopuszczanych do takiej działalności;
3. określenie miejsc szczególnego zagrożenia przestępczością na tle seksualnym.

Szczególnymi środkami ochrony małoletnich są natomiast:

1. ocena prawdopodobieństwa ponownego popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletniego;
2. standardy ochrony małoletnich;
3. analiza zdarzeń, w wyniku których małoletni na skutek działania rodzica albo opiekuna prawnego lub faktycznego poniósł śmierć lub doznał ciężkiego uszczerbku na zdrowiu;
4. Krajowy Plan Przeciwdziałania Przemocy na Szkodę Małoletnich oraz Krajowy Plan Przeciwdziałania Przepędstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich;
5. kontrola wykonywania obowiązków, o których mowa w art. 21 oraz art. 22b ww.

Przepis art. 21 określa obowiązki pracodawców i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi oraz osób zatrudnianych i dopuszczanych do takiej działalności. Przed nawiązaniem z osobą stosunku pracy lub przed dopuszczeniem osoby do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką

nad nimi na pracodawcy lub innym organizatorze takiej działalności oraz na osobie, z którą ma być nawiązany stosunek pracy lub która ma być dopuszczona do takiej działalności, ciężką obowiązką określone w art. 21 ust. 2-8 ustawy. Pracodawca lub inny organizator jest zobowiązany uzyskać m.in. informację, czy dane ww. osoby są zamieszczone w Rejestrze z dostępem ograniczonym lub w Rejestrze osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze. Informacje te pracodawca lub inny organizator utrwała w formie wydruku i załącza do akt osobowych pracownika albo dokumentacji dotyczącej osoby dopuszczonej do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi. Ponadto osoba, o której mowa w art. 21 ust. 1, przedkłada pracodawcy lub innemu organizatorowi informację z Krajowego Rejestru Karnego w zakresie przestępstw określonych w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego, w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, lub za odpowiadające tym przestępstwom czyny zabronione określone w przepisach prawa obcego. Informacje te pracodawca lub inny organizator załącza do akt osobowych pracownika albo dokumentacji dotyczącej osoby dopuszczonej do takiej działalności (przepis art. 21 ust. 10 ustawy przewiduje, że wykonanie powyższych obowiązków nie jest wymagane przed dopuszczeniem do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi, członka rodziny małoletniego, lub osoby znanej osobiście rodzicowi małoletniego albo przedstawicielowi ustawowemu małoletniego, gdy jest ona wykonywana w stosunku do małoletniego dziecka, którego rodzic albo przedstawiciel ustawowy są dopuszczającymi do działalności – przez członka rodziny należy rozumieć osobę spokrewnioną albo osobę niespokrewnioną, pozostającą w faktycznym związku oraz wspólnie zamieszkującą i gospodarującą).

Przepis art. 22b ww. ustawy przewiduje procedurę oceny prawdopodobieństwa ponownego popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletniego. W sprawach o przestępstwa z art.

197-200b i art. 202 Kodeksu karnego popełnione na szkodę małoletniego sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, zasięga opinii dwóch biegłych psychiatrów i biegłego seksuologa lub biegłego psychoseksuologa w celu ustalenia stopnia prawdopodobieństwa ponownego popełnienia przez sprawcę przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności popełnionego na szkodę małoletniego, wskazania, jakie działania muszą być podjęte w celu zmniejszenia prawdopodobieństwa ponownego popełnienia tego rodzaju przestępstwa, a także ustalenia, czy sprawca wymaga terapii lub innych indywidualnych oddziaływań, a jeśli tak, określenia ich charakteru. Ustalenie stopnia prawdopodobieństwa ponownego popełnienia przestępstwa dokonuje się także w sprawie o przestępstwo z art. 148 Kodeksu karnego popełnione na szkodę małoletniego, jeżeli pozostaje ono w zbiegu z przestępstwem przeciwko wolności seksualnej i obyczajności popełnionym na szkodę małoletniego.

Zespół do spraw analizy zdarzeń

Jak już wspomniano, jedną z konsekwencji wejścia w życie tzw. ustawy Kamilka, jest nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich i wprowadzenie procedury analizy zdarzeń, na skutek których małoletni poniósł śmierć lub doznał ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Zgodnie z treścią art. 22d ww. ustawy, jeżeli skutkiem zdarzenia, co do którego zachodzi uzasadnione przypuszczenie lub zostało stwierdzone, że stanowi umyślny czyn zabroniony określony w Kodeksie karnym, popełniony przez rodzica albo opiekuna prawnego lub faktycznego, jest śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu małoletniego, zdarzenie może zostać poddane analizie. Warto w tym kontekście zauważyć, że celem analizy jest ocena funkcjonowania ochrony małoletnich przed krzywdzeniem oraz określenie działań usprawniających to funkcjonowanie i umożliwiających zapobieganie podobnym zdarzeniom. Ponadto analiza określonego zdarzenia jest prowadzona niezależnie i odrębnie od postępowania karnego (co do zasady celem postępowania karnego jest ustalenie winy i odpowiedzialności za popełnienie czynu zabronionego). W toku analizy określonego zdarzenia nie ustala się winy i odpowiedzialności osób za popełnienie innego czynu zabronionego lub przewinienia dyscyplinarnego związanego z okolicznościami analizowanego zdarzenia, ani odpowiedzialności instytucji lub innych organów.

W toku analizy określonego zdarzenia, którą sporządza się w formie raportu, dokonuje się w szczególności: wskazania okoliczności śmierci małoletniego lub doznania przez niego ciężkiego uszczerbku na zdrowiu; ustalenia sytuacji małoletniego zanim doszło do jego śmierci lub doznania przez niego ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, w tym jego sytuacji opiekuńczo-wychowawczej; ustalenia charakteru i rodzaju działań instytucji państwowych i samorządowych lub innych organów, instytucji i placówek, podejmowanych wobec małoletniego, rodzeństwa małoletniego, rodzica małoletniego albo jego opiekuna prawnego lub faktycznego lub innych osób, które mogły mieć wpływ na sytuację małoletniego zanim doszło do śmierci małoletniego lub doznania przez niego ciężkiego uszczerbku na zdrowiu; wskazania podstawy prawnej działań właściwych organów lub instytucji; analizy działań właściwych organów lub instytucji, w szczególności w zakresie sposobu faktycznego realizowania przyznaných uprawnień i wykonywania ciążących na nich obowiązków oraz reagowania na zagrożenie życia lub zdrowia małoletniego; ustalenia, czy występują uchybienia w zakresie ochrony małoletnich utrudniające ujawnianie i prawidłowe reagowanie na przypadki krzywdzenia małoletnich; opracowania wniosków końcowych i sformułowania zaleceń dla właściwych organów lub instytucji mających na celu poprawę ochrony małoletnich przed krzywdzeniem.

25 kwietnia 2024 roku z rąk ministra sprawiedliwości Adama Bodnara powołania do eksperckiego Zespołu do spraw analizy zdarzeń, na skutek których małoletni poniósł śmierć lub doznał ciężkiego uszczerbku na zdrowiu odebrało sześć osób: Anna Chobel (socjolożka, główna specjalistka pracy socjalnej z obszaru przeciwdziałania przemocy domowej, koordynatorka grup diagnostyczno-pomocowych, członkini Miejskiego Zespołu Interdyscyplinarnego w Rzeszowie); dr Honorata Czajkowska (kuratorka, adiunktka na Uniwersytecie Wrocławskim i nauczycielka akademicka. Jest zawodową kuratorką rodzinną oraz zastępczynią kuratora okręgowego we Wrocławiu. W ramach zajęć na uczelni realizuje tematykę dotyczącą przemocy domowej, w tym diagnozowanie przemocy wobec dzieci); prof. dr hab. Ewa Jarosz (pedagożka, nauczycielka akademicka. W latach 2011–2018 społeczna doradczyni Rzecznika Praw Dziecka w zakresie przeciwdziałania przemocy wobec dzieci. Wieloletnia ekspertka współpracująca z organizacjami pozarządowymi na rzecz rozwoju działań ochrony dzieci przed przemocą); Beata Kozielec-Oracka (lekarzka psychiatra. Od 1997 roku związana z pomocą

osobom pokrzywdzonym oraz ochroną małoletnich przed krzywdzeniem i przeciwdziałaniem przemocy. Prowadziła punkt konsultacyjny dla dzieci uchodźców z Ukrainy, pracowała także jako interwent po trzęsieniu ziemi w Turcji); dr Tomasz Rowiński (psycholog, Autor modelu bielańskiego – pierwszego środowiskowego Centrum Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży w Warszawie. Jest p.o. kierownika Zakładu Zdrowia Publicznego w Instytucie Psychiatrii i Neurologii w Warszawie. Adiunkt w Szkole Głównej Handlowej, członek Think tank SGH dla ochrony zdrowia); dr Grzegorz Wrona (adwokat, członek Komitetu GREVIO – Grupy Ekspertów do spraw Przeciwdziałania Przemocy wobec Kobiet i Przemocy Domowej; należy do Rady ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz jest konsultantem Warszawskiego Ośrodka Interwencji Kryzysowej. Jako adwokat reprezentuje pokrzywdzonych w sprawach karnych oraz osoby doznające przemocy domowej w sprawach rodzinnych)¹⁵. Kadencja Zespołu do spraw analizy zdarzeń trwa cztery lata¹⁶.

W ocenie ministra Adama Bodnara „to jest szczególnie moment, ponieważ rzadko kiedy, gdy dzieje się coś poważnego, a trudno wyobrazić sobie coś bardziej istotnego niż przypadki krzywdzenia dzieci, potrafimy jako społeczeństwo wyciągnąć wnioski. Dlatego powstanie tego Zespołu to przełom”¹⁷.

Uwagi końcowe

Jak słusznie zauważyła Rzeczniczka Praw Dziecka, Monika Horna-Cieślak, „ta ustawa zmienia paradygmat myślenia o przemocy w Polsce. Nie tylko mówi, jak reagować, kiedy do przemocy doszło, ale przede wszystkim nakazuje wyciągać wnioski i przeciwdziałać krzywdzeniu dzieci. Ta ustawa to hołd dla Kamilka i innych dzieci, które są bądź były krzywdzone w dzieciństwie. Przepisy są po to, by wszyscy wiedzieli, kiedy trzeba reagować i jak należy zareagować, gdy widzimy czy podejrzewamy, że dziecku dzieje się krzywda”¹⁸. Ponadto ustawa wprowadza długo wyczekiwane standardy ochrony małoletnich przed przemocą, które mają obowiązywać we wszystkich placówkach zajmujących się dziećmi. Bez wątplenia najbliższe miesiące oraz lata będą sprawdzianem tego, jak prawo działa w praktyce. Mam nadzieję, że przepisy prawa będą skutecznym narzędziem ochrony małoletnich przed przemocą¹⁹. Należy pamiętać, że przemoc powinna być rozumiana jako przemoc zarówno w sferze psychicznej, jak i fizycznej. Zwrócił na to uwagę m.in. Sąd Najwyższy

w uchwale z dnia 31 marca 2021 roku (sygn. akt I KZP 7/20) i podkreślił, że termin „przemoc” oznacza zarówno przemoc fizyczną, jak i psychiczną.

Przypisy

- ¹ Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U.2023.1606 z dnia 2023.08.14.
- ² Ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich, Dz.U.2024.560 t.j. z dnia 2024.04.12.
- ³ <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/ustawa-kamilka-wyjasnienia-i-najczesciej-zadawane-pytania>, dostęp z 22.11.2024 r.
- ⁴ Kamil zmarł 8 maja w Górnośląskim Centrum Zdrowia Dziecka po tym, jak trafił tam poparzony i skatowany przez swojego ojczyma. Lekarze walczyli o jego życie 35 dni, <https://tvn24.pl/katowice/czestochowa-osmioletni-kamil-zmarl-po-skatowaniu-przez-ojczyma-sad-pozbawil-matke-i-ojczyma-praw-rodzicielskich-st7209853>, dostęp z 22.11.2024 r.
- ⁵ W sytuacji jeśli opiekun lub rodzic nie może podjąć się tej funkcji, rolę tę mogą pełnić adwokaci i radcy prawni.
- ⁶ <https://brpd.gov.pl/2024/02/15/ustawa-kamilka-weszla-w-zycie-to-zobowiazanie-dla-doroslych-do-lepszej-ochrony-dzieci/>, dostęp z 22.11.2024 r.
- ⁷ Uzasadnienie projektu ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3309>; dostęp 22.11.2024
- ⁸ Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (tekst jedn. z 2024 r., poz. 1564 ze zm.).
- ⁹ Ustawa z dnia 06 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. z 2024 r., poz. 499 ze zm.).
- ¹⁰ Uzasadnienie projektu ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3309>; dostęp 22.11.2024
- ¹¹ Ustawa z dnia 06 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 37).
- ¹² Z. Gostyński, S. Zabłocki, w: R.A. Stefański, S. Zabłocki, KPK. Komentarz, t. 1, 2003, s. 335.
- ¹³ Ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich, Dz.U.2024.560 t.j. z dnia 2024.04.12.
- ¹⁴ Uzasadnienie projektu ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3309>; dostęp 22.11.2024.
- ¹⁵ <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/powolanie-czlonkow-zespołu-do-spraw-analizy-zdarzeń>, dostęp z 22.11.2024 r.
- ¹⁶ Szczegółowe informacje dotyczące zespołu znajdują się w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 listopada 2023 r. w sprawie Zespołu do spraw analizy zdarzeń, na skutek których małoletni poniósł śmierć lub doznał ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, Dz.U.2023.2481 z dnia 2023.11.15.
- ¹⁷ <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/powolanie-czlonkow-zespołu-do-spraw-analizy-zdarzeń>, dostęp z 22.11.2024 r.
- ¹⁸ <https://brpd.gov.pl/2024/02/15/ustawa-kamilka-weszla-w-zycie-to-zobowiazanie-dla-doroslych-do-lepszej-ochrony-dzieci/>, dostęp z 22.11.2024 r.
- ¹⁹ Zgodnie z treścią art. 82a § 3b ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, sędzia orzekający w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich powinien uczestniczyć, co cztery lata, w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym, w wymiarze co najmniej 10 godzin, organizowanym przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury lub jednostkę podległą Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowaną, w celu uzupełnienia specjalistycznej wiedzy i umiejętności zawodowych z zakresu prowadzenia czynności z osobami, które nie ukończyły 18 lat, rozpoznawania symptomów krzywdzenia dziecka i zabezpieczenia interesu dziecka w sytuacji sporu między rodzicami albo opiekunami.